

ÜLENURME GÜMNAASIUM

GERDA TORIM, LAURA HIPPONEN

12.A KLASS

PEDAGOOGIDE VASTU SUUNATUD KOOLIKIUSAMINE PÕLVA JA ÜLENURME GÜMNAASIUMIS

JUHENDAJA TÖNIS MÄRTSON

SISSEJUHATUS

Haridusasutused on inimestevaheliste suhete pingestumisele eriti vastuvõtlik keskkond, kuna seal viibib kohustuslikus korras koos palju erinevaid inimesi. Nii õpetajad kui ka õpilased viibivad koolimajas ja osalevad õppeprotsessis, samuti jagatakse paljuski ühist küberruumi. Kohustused kipuvad sageli tekitama vastasseisu, mis koolielus leiab väljenduse koolikiusamises.

Kiusamine hõlmab väga erinevat käitumist, mistõttu teadlased pole seniajani suutnud anda kiusamisele ühtset, universaalset definitsiooni. Siiski on jõutud ühisele arusaamale, millised tunnused kiusamise puhul esinevad. Kiusamine on agressiivse ja negatiivse käitumise vorm, mis seisneb oma tegevuse või käitumisega kellelegi sihilikult ebameeldivuste (füüsilise valu või ebamugavuse, vaimse alaväärsustunde, hirmu jne) tekitamises. Kiusamisele on iseloomulik korduvus ning ebavõrdne võimusuhe. Kiusamine jaotatakse enamasti nelja põhiliiki:

- füüsiline;
- verbaalne;
- kaudne;
- suhetega seotud kiusamine.

Interneti laialdane levik on tekitanud ka uue vormi: küberkiusamine. (Parts, 2016, lk 5-6).

Kiusamine koolis ei esine vaid õpilaste vahel, vaid sellesse võivad olla haaratud ka õpetajad, seda nii kiusaja kui ka ohvrina. Kristi Kõivu sõnul võib inimestel olla raske leppida mõttega, et õpilased võivad õpetajat kiusata (Kõiv, 2006, lk 4). Kristi Kõivu läbi viidud uurimustest nähtub, et õpetajatele suunatud kiusamise ulatus on oluliselt suurenenud 2013. aastal, võrreldes 2003. aastaga. (Kõiv, 2015, viidatud Tikk, 2017, lk 15).

Õpetajate olukorra muudab veelgi keerulisemaks tõsiasi, et lisaks õpilastepoolsele kiusamisele võivad nad sattuda koolijuhtide, kolleegide ning lapsevanemate kiusamise ohvriteks. Kestva kiusamise tingimustes võib õpetajatel kujuneda depressioon ning nende võime töökohustustega edukalt hakkama saada väheneb. Õpetajate närvilisus suurendab omakorda õpilaste ja lastevanemate võimalikku vastumeelsust pedagoogi suhtes. Õpetajate depressiooni haigestumise tõenäosus on kaks-kolm korda tõenäolisem kui elanikkonnas keskmiselt ehk depressiooni haigestunud õpetajaid võib olla 10–15 protsenti, leiab Tartu Ülikooli koolipsühholoogia lektor Astra Schults (Pärismaa, 2017).

Töö eesmärk on välja selgitada õpetajatele suunatud kiusamise liikide levikut ja olemust Ülenurme Gümnaasiumis ning Põlva Gümnaasiumis. Autorid peavad töö teemat aktuaalseks, kuna on õpilastena ka isiklikult kokku puutunud olukorraga, kus varem sõbralik ning rõõmsameelne õpetaja muutub kuude ning aastate möödudes närviliseks ning depressiivseks, mis on just kiusamise tagajärjed. Uurimustöös püütakse selgitada välja õpetajate hinnangud kogetud kiusamise esinemissagedusele ning põhjustele.

Autorid püstitavad järgmised uurimisküsimused.

- Kui levinud on õpetajatele suunatud kiusamine erinevate kiusamisliikide lõikes?
- Missugused erinevused esinevad õpetajatele suunatud kiusamises Ülenurme Gümnaasiumis ja Põlva Gümnaasiumis?
- Millised on kiusamist kogunud õpetajate hinnangud õpetajakarjääri jooksul kogetud kiusamisele (tõsidus, kiusamise liigid, kiusajaid iseloomustavad jooned ja tunnused)?

Õpetajate vastu suunatud kiusamist Põlva ja Ülenurme Gümnaasiumis ei ole varem uuritud.

Eestikeelses akadeemilises kirjanduses on õpetajate kiusamist varasemalt uurinud eeskätt Kristi Kõiv, Sandra Tikk ning Martin Ehala. Sinne uurimustöö põhineb teoreetilises osas nimetatud teadlaste töödele ning lisab sellele autorite läbiviidud empiirilise uuringu kirjelduse ja tulemuste analüüsi.

Siinse uurimistöö uurimuslik osa hõlmab läbiviidud küsitluse kirjeldamist ning tulemuste analüüsi. Autorid kasutavad kvantitatiivset uurimismeetodit. Uuritavate gümnaasiumide õpetajate hulgas viidi läbi ankeetküsitlus, kus vastajad said anda vastuseid isiklike kogemuste kohta koolikiusamisega. Ankeetküsitluse töötasid välja autorid, kasutades näidismaterjalina Martin Ehala 2018. aasta uurimuses kasutatud küsimusi. Ankeetküsitluse koostamisel kasutati tarkvarapaketti Google Docs.

Valimisse kuulusid Ülenurme Gümnaasiumi ja Põlva Gümnaasiumi õpetajad. Empiirilise uuringu läbiviimisel kasutati internetiküsitlust. Valitud meetodi eelis on respondentide

võimalus vastata küsimustele vastajale sobival ajal ja pühendada küsimustiku täitmisele just nii palju aega kui vajalik.

Uurimistöö koosneb kahest põhiosast. Töö esimeses osas kirjeldatakse uurimuse teoreetilisi lähtekohti, kus antakse ülevaade kiusamise mõistest, tunnustest, liikidest ning varasematest koolikiusamise leviku ning tagajärgede kohta läbiviidud uurimustest. Teine osa kirjeldab empiirilise ankeetküsitluse läbiviimist – tutvustatakse valimit, uurimismeetodeid, antakse ülevaade uurimuse läbiviimise protseduurist ja esitatakse ka selle uurimistöö küsitlusel saadud kvantitatiivsed tulemused, analüüsitakse saadud tulemusi ning seostatakse need töö teoreetilises osas kogutud teadmistega.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	1
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	5
1.1. Kiusamise mõiste.....	5
1.2. Ühiskonna suhtumine koolikiusamisse.....	6
1.3. Varasemad uuringud	7
2. UURING PEDAGOOGIDE HINNANGUTEST KIUSAMISELE ÜLENURME GÜMNAASIUMIS JA PÕLVA GÜMNAASIUMIS	9
2.1. Valim ja meetodika	9
2.2. Tulemused.....	11
2.2.1. Taustaküsimused	11
2.2.2. Kogetud kiusamisjuhtumite hulk ja iseärasused	12
2.2.3. Õpilastepoolne kiusamine	14
2.2.4. Lapsevanemapoolne kiusamine	16
2.2.5. Kolleegidepoolne kiusamine.....	17
2.3. Arutlus	18
KOKKUVÕTE	21
SUMMARY	23
KASUTATUD KIRJANDUS.....	24
LISA 1.....	26

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1. Kiusamise mõiste

Kiusamist on võimalik käsitleda nii tavamõistena kui ka teadusliku mõistena. Tavalises tähenduses mõistetakse kiusamisena igasugust teist inimest kahjustavat käitumist. Teadusliku mõistena on kiusamisel kindlad tunnusjooned (Kõiv, 2006, lk 7–8). Kiusamiseks nimetatakse negatiivset käitumist, mille käigus tekitatakse teisele inimesele korduvalt tahtlikult ebamugavusi või valu ja mida iseloomustab tasakaalutus võimusuhtes (Olweus, 1997, 1999, 2003, viidatud Tikk, 2017, lk 5). Mõned uurijad laiendavad eeltoodud definitsiooni veelgi, soovitudes käsitleda kiusamisena ka sellist käitumist, mis toimepanija vaatest ei ole tingimata tahtlik, kuid mida ohver tajub tahtliku ründena tema isiku vastu (Guerin ja Hennessy (2002, viidatud Tikk, 2017, lk 5).

Kõivu (2006) sõnul tuleks eristada õpilastepoolset tunnitööd häirivat ja segavat käitumist õpetaja kiusamisest õpilaste poolt. Tikk (2017) leiab, et korrarikumistest ja normide eiramisest suhtes õpetajaga saab kiusamine siis, kui õpilased tahtlikult panevad proovile õpetajate autoriteedi.

Oma uuringus on Kõiv õpilastepoolse verbaalse kiusamisena toonud välja ähvardamise füüsilise vägivallaga, soolise ahistamise sõnadega, ähvardamise autoriteedi kaotamisega, sotsiaalse isolatsiooni rakendamise, õpilastepoolse karjumise, põhjendamatute nõudmiste esitamise ning solvamise. Õpilastepoolse füüsilise vägivallana on käsitletud asjade äravõtmist kui füüsilist agressiooni. (Kõiv, 2006, lk 12)

Viisidena, kuidas õpetajaid võivad kiusata teised täiskasvanud, on erinevates uuringutes vaadeldud avalikku alandamist, arvamuste halvustamist, süüdistusi seoses jõupingutuste puudumisega, alusetute kuulujuttude levitamist, hirmutamist, karjumist, negatiivsete hüüdnimedega andmist, põhjendamatute nõudmiste esitamist ja solvamist (Kõiv, 2017, lk 136). Kiusamiseks on peetud ka info varjamist ja füüsilist isolatsiooni. Füüsilise agressiooni kategooria alla on liigitatud järgmised kiusamisliigid: füüsiline rünnak, ähvardamine vägivallaga, ähvardamine positsiooniga. Küberkiusamiseks peetakse agressiivset käitumist elektrooniliste vahendite kaudu, kasutades näiteks mobiiltelefone ja interneti. (Tikk, 2017, lk 7)

Kahe viimase kümnendi jooksul on empiirilistes uurimustes suhteliselt palju tähelepanu pööranud õpetajate ühepoolsele kiusamisele koolis (nt õpetajate kiusamine õpilaste poolt), kuid võrdlemisi väheste uurimuste fookuses on olnud õpetajad kui mitmepoolse kiusamise ohvrid. Õpetajad satuvad oma elukutsest tulenevalt ka lapsevanematest lähtuva kiusamise või ka kolleegidest ning kooli juhtkonnast tuleneva kiusamise ohvriks.

1.2. Ühiskonna suhtumine koolikiusamisse

Laste ja noorukite omavahelistes suhetes on aastasadu peetud mõõdukat narrimist ja isegi ohvri asjade kahjustamist aktsepteeritavaks ning paratamatuks nähtuseks. Poiste kaklusi ning tüdrukute omavahelisi solvanguid on käsitletud pigem tembutamise, mitte aga tõsise korrarikkumisena. Alles 20. sajandil on ühiskonnad hakanud tõsisemat tähelepanu pöörama vähemkaitstud rühmade õigustele ning asunud looma õiguslikke raame mistahes kiusamise ning diskrimineerimise vähendamiseks. (Kõiv, 2017, lk 136)

Põhiseaduse teine peatükk (Eesti Vabariigi Põhiseadus, 1992) sätestab isikute põhiõigused, vabadused ja kohustused. Riigi konstitutsiooni kohaselt ei tohi kellegi au ega head nime teotada (artikkel 17), kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikut alandavalt kohelda ega karistada (artikkel 18), igaühel on õigus vabadusele ja isikupuutumatusel (artikkel 20). Lisaks on samad keelud konkreetsamal kujul reguleeritud soolise võrdõiguslikkuse seaduses ja võrdse kohtlemise seaduses. Samuti on diskrimineerimise keeld sätestatud veel teistes seadustes, nt töölepinguseadus ja avaliku teenistuse seadus. Sellest järeldub, et kiusamine on ka seadusevastane tegu ja sellest aspektist tulenevalt peab sellele samuti tähelepanu pöörama.

„Kaasaegne ühiskond möönab, et mistahes konflikt häirib koolitöö normaalset kulgu ja seetõttu on koolides toimuvale kiusamisele hakatud üha enam tähelepanu pöörama nii teadusliku uurimisobjektina kui ka ühiskonna tasandil.“ (Kõiv, 2006, lk 17)

Kiusamine koolis ei esine vaid õpilaste vahel, vaid sellesse võivad olla haaratud ka õpetajad, seda nii kiusajana kui ohvrina. Õpilastepoolne kiusamine avaldab õpetajale negatiivset mõju, mis omakorda kahjustab õpilaste õppekvaliteeti (Byersi, 2012, lk 4). Kahjulik mõju võib ilmnedagi erinevalt, kuid eeskätt on õpetajate jaoks stressitekitav suutmatus saavutada kontrolli klassiruumis toimuva üle ning tagada kõikidele õpilastele sobiv õpikeskkond. Kiusamise ohvriks sattunud õpetaja muutub ebakindlamaks ning tavapärased on enesesüüdistamine ja negatiivne suhtumine probleemsetesse õpilastesse (Tikk, 2017, lk 34). Õpetajate depressiooni haigestumise tõenäosus on kaks- kolm korda tõenäolisem kui elanikkonnas keskmiselt ehk depressiooni haigestunud õpetajaid võib olla 10–15 protsenti, leiab Tartu Ülikooli koolipsühholoogia lektor Astra Schults (Pärismaa, 2017).

Seega on kiusamise olemuse mõistmine vajalik nii õpetajate kui ka õpilaste endi enesetunde, vaimse tervise ning toimetuleku huvides.

1.3. Varasemad uuringud

Õpetajate langemist kiusamise ohvriks (edaspidi: ohvrikäitumine) käsitlevad uurimused on alguse saanud ligi kaks kümnendit tagasi, kui Pervin ja Turner (1998, viidatud Tikk 2017, lk 10) hakkasid uurima õpilastepoolset õpetajate kiusamist.

Viimasel paarikümnel aastal on uurimuste käsitusala rahvusvaheliselt laienenud ning õpetajat on hakatud vaatlema töökiusamise ohvrina. Enesekohaseid küsimustikke kasutades on uuritud, kuivõrd levinud on õpetaja langemine töökiusamise ohvriks. Uurimistulemustest ilmneb, et Austraalias oli 99% õpetajatest kokku puutunud mõne ohvrikäitumise liigiga (Riley, Duncan, & Edwards, 2011, viidatud Kõiv, 2017, lk 133), Ameerika Ühendriikides oli 80% õpetajatest kogunud ohvrikäitumist (McMahon *et al.*, 2014, viidatud Kõiv, 2017, lk 134). Ühendkuningriigis läbi viidud uuring näitab, et üle poole õpetajatest oli kogunud õpilastepoolset kiusamist, millest sagedasimateks liikideks olid allumatus, hüüdnimedega nimetamine, koostööst keeldumine, isiklike asjade äravõtmine ja ähvardamine vägivallaga (Terry, 1998, viidatud Kõiv, 2017, lk 136).

Õpilastepoolset õpetajate kiusamist on Eestis kõige põhjalikumalt uurinud Kristi Kõiv ja Sandra Tikk. Kõivu 2003. aasta uurimistöö tulemustest selgus, et õpetajate kiusamises õpilaste poolt oli verbaalse kiusamise liikide kogemine sagedasem võrreldes füüsilise kiusamise kogemisega. Kõige sagedamini olid õpetajad (ligikaudu 20% küsitletutest) kogunud õpilastepoolse kiusamisena karjumist ja põhjendamatu nõudmisi ning õpilastepoolset solvamist, näägutamist, sõimamist, negatiivsete hüüdnimedede andmist. Alusetute juttude levitamist oli kiusamisena kogunud 8–14% õpetajatest. 4–5%-l juhtudest oli õpetajate kiusamine õpilaste poolt seotud narritamise, alandamise, tõrjumise, hirmutamise ja väljapressimisega (Kõiv, 2006, lk 32–36).

Eestis 2013. aastal läbi viidud kordusuurimuse eesmärk oli kirjeldada muutusi kümne aasta jooksul erinevate kiusamisliikide ulatuses, vaadeldes õpetajaid kui kiusamise ohvreid (Kõiv, 2015, lk 129). Uurimuse tulemused näitasid oluliselt õpetajatele suunatud kiusamise ulatuse suurenemist 2013. aastal, võrreldes 2003. aastaga läbi erinevate kiusamise kategooriate (oht professionaalsele staatusele, oht isiklikule staatusele, isolatsioon ja füüsiline agressioon). Kõige enam olid õpetajad kogunud õpilastepoolsete kiusamise liikidena õpilastepoolset karjumist (37%), põhjendamatu nõudmisi (36%) ja solvanguid (33%). Õpilastepoolset näägutamist, sõimamist, alandamist, asjade äravõtmist, hirmutamist, narritamist, negatiivsete hüüdnimedede andmist ja alusetute juttude levitamist oli kiusamisena kogunud 13–21% õpetajatest. Kõige vähem (2–4%) olid õpetajad kogunud õpilastepoolse kiusamise liikidena sotsiaalset isolatsiooni ja füüsilisi rünnakuid (Kõiv, 2015, lk 131–133).

Kristi Kõiv on võrrelnud ka õpetajate ja sotsiaaltöötajate hinnanguid töölasele kiusamisele, sealhulgas lapsevanemate ning töökaaslaste toimepandud kiusamisele. Ilmnes, et õpetajad ja sotsiaalpedagoogid langesid teiste õpetajate ja juhtkonnapoolse kiusamise ohvriks 11–17% juhtudel (olulisi erinevusi ei ilmnenud), kuid nii lapsevanemapoolset kiusamist kui ka teiste koolitöötajate poolset kiusamist olid sotsiaalpedagoogid kogunud oluliselt sagedamini kui õpetajad (Kõiv, 2017, lk 134, 137).

Õpetajate kiusamist põhikoolide õpetajate näitel on uurinud Sandra Tikk oma 2017. aasta magistritöös. Uurimistöö valimi moodustasid kahe Eesti Vabariigis asuva kooli õpetajad. Õpetajaid osales uurimuses kokku 104, kellest 91,3% olid naissoost. Uurimistöö näitas, et viimase poole aasta jooksul oli 40% uurimuses osalenud õpetajatest langenud õpilastepoolse kiusamise ohvriks ja kõige sagedamini oldi kogetud õpilaste karjumist ning solvavaid märkusi. Õpilastepoolset kiusamist oma õpetajakarjääri vältel olid kogunud 63,5% uurimuses osalenud õpetajatest ja õpilaste poolt kogetud kiusamine oli oma iseloomult eelkõige verbaalne ja seotud õpetaja ignoreerimisega (Tikk, 2017, lk 50–51).

Ajateljel hiliseim on Martin Ehala poolt 2018. aasta lõpul eesti õppekeelega õpetajaskonna hulgas läbiviidud küsitlus (Ehala, 2019). Ehala töös analüüsiti 702 respondendi vastuseid. Selgus, et suur osa õpetajaist kannatab õpilaste ja lapsevanemate vaimse terrori all ning suisa 19% õpetajaist kogeb õpilaste sõimu ja ähvardusi korra nädalas või tihemini. Kiusamist kogevad õpetajad Martin Ehala andmetel ka lapsevanemate poolt. Paljud lapsevanemad süüdistavad õpetajaid pedagoogiliste pädevuste puudumises (Ehala, 2019).

Varasematest uurimustest järeltame, et Eestis kannatavad kiusamise all paljud õpetajad ja tegemist on tõsise probleemiga. Järgnevalt vaatame, kuidas sellesse mustrisse sobituvad Ülenurme ja Põlva gümnaasium.

2. UURING PEDAGOOGIDE HINNANGUTEST KIUSAMISELE ÜLENURME GÜMNAASIUMIS JA PÕLVA GÜMNAASIUMIS

2.1. Valim ja metoodika

Küsitluse valimisse kuulusid Tartumaa Ülenurme Gümnaasiumi ning Põlvamaa Põlva Gümnaasiumi õpetajad. Ülenurme Gümnaasium on täistsüklikool, kus küsimustele vastasid erinevates kooliastmetes (teises, kolmandas ja gümnaasiumiastmes) töötavad pedagoogid, kuid Põlva Gümnaasiumi näol on tegemist riigigümnaasiumiga, kus õpivad üksnes kolme viimase klassi õpilased. Igal õpetajal paluti täita üks ankeet, mille küsimused kajastasid vastaja isiklikke kogemusi koolikiusamisega.

Valimi moodustamisel arvestasid autorid küsitluse läbiviimisega koolides, kus isiklike kontaktide tõttu oli õpetajate nõusoleku saavutamine uuringus osalemiseks kõige suurem. Seega oli tegemist mugavusvalimiga.

Ankeetküsitlus viidi läbi internetiküsitlusena, uurimuses osales 44 õpetajat. Respondendid, kes ei olnud kiusamist või konkreetset kiusamisliiki kogunud, said vastata vaid piiratud osale küsimustest. Kuivõrd vastajate arv erinevate küsimuste puhul erines, on töö empiirilises osas iga küsimuse juures esile toodud ka antud küsimusele vastanud õpetajate arv [n].

Tagamaks andmete võrreldavust, on tulemused esitatud valdavas osas protsentjaotustena. Seesugune lähenemine võimaldas võrrelda ja diagrammidena visualiseerida kiusamise levikut ja olemust Ülenurme Gümnaasiumis ja Põlva Gümnaasiumis, hoolimata asjaolust, et vastajate arvud erinesid kooliti peaaegu kolmekordselt (Ülenurme Gümnaasiumist 32 vastajat ja Põlva Gümnaasiumist 11 vastajat).

Mõõtevahendina kasutati ankeetküsitlusi (lisa 1), milles kasutati valdavalt varem läbiviidud küsitlustes (Ehala 2018, Tikk 2017) kasutatud küsimusi. Küsimustiku koostamisel tuginesid töö autorid teemakohaste teoreetiliste allikate ning varasemate uuringute läbitöötamisel saadud teadmistele. Ankeetküsitlus valmis autorite ühistööna ning kooskõlastatult juhendajaga. Internetiankeeti kasutati, kuna see võimaldas küsitleda korraga suurt hulka vastajaid.

Ankeedis oli kokku 22 küsimust. Küsimustik oli jagatud plokkideks. Plokkide teemad olid järgmised:

- üldised küsimused;
- küsimused õpetajate kiusamise kohta õpilaste poolt;
- küsimused õpetajate kiusamise kohta lapsevanemate poolt;
- küsimused õpetajate kiusamise kohta kolleegide poolt.

Prooviuuringut läbi ei viidud. Töö valiidsuse ja reliaabluse tagamiseks moodustati valimid erinevates koolides samade reeglite alusel ning kasutati varasemates uuringutes esitatud küsimusi (erinevad uurijad, sarnased tulemused). Uuring on korratav nii teistes õppeasutustes kui ka samades koolides teisel ajahetkel.

Töö käigus läbi viidud uurimus oli kvantitatiivne, ankeetid sisaldasid valikvastuseid. Kvantitatiivse meetodi valik tulenes sellest, et referentsuurimus on samuti viidud läbi kvantitatiivselt. Samal põhjusel ei kasutatud ankeetides ka avatud küsimusi. Ankeetid täideti anonüümselt, kuid vastajad on eristatavad kooli, õpetaja soo ning õpetaja töökogemuse alusel.

Tulemused on esitatavad nii numbrilisel kui protsentjaotuse kujul. Andmete analüüsimisel kasutati elektroonilise keskkonna Google Docs võimalusi ning tulemuste visualiseerimiseks genereeriti diagrammid programmiga Microsoft Excel 2010.

Ankeetküsitluses osales 43 õpetajat. Vastused anti perioodil aprill–juuni 2019. aastal. Tulenevalt ankeetküsitluse ülesehitusest, pidanuks kõikidele küsimustele vastama respondendid, kes on kogunud kõiki küsitluses puudutatud kiusamisliike. Seesuguseid vastajaid ei leidunud mitte ühtegi. Seega on respondendid andnud vastuseid erinevale arvule küsimustest, sõltuvalt nende suhtest kiusamisega. Samuti oli erinevaid kiusamisliike kogunud respondentidel võimalus märkida mitu sobivat vastusevarianti.

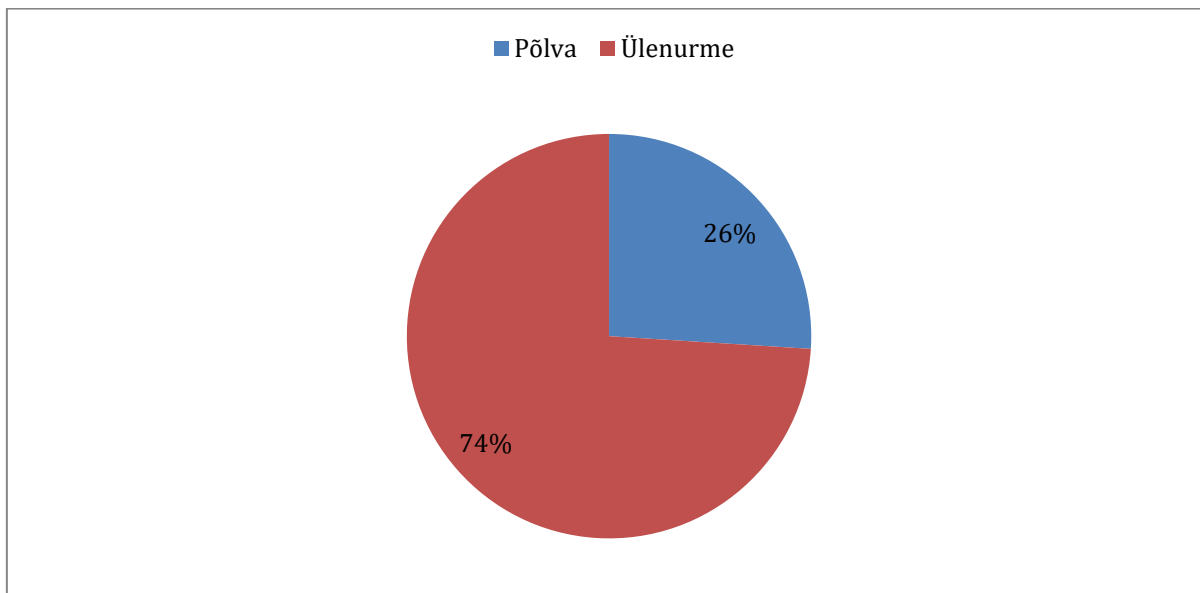
Töös viidi lisaks koondandmete analüüsimisele läbi ka Ülenurme Gümnaasiumi ja Põlva Gümnaasiumi respondentidelt saadud vastuste võrdlus. Autorid võrdlesid saadud tulemusi ka varasemate uuringute tulemustega, eeskätt Martin Ehala 2018. aastal läbi viidud küsitlusega.

Tulemused on uurimustöös esitatud analoogiliselt küsitlusankeedile, tuues esmalt esile vastajaid iseloomustavad näitajad, seejärel kogetud kiusamisjuhtumite üldised näitajad ning seejärel suunatakse eraldi plokkidena tähelepanu õpetajate kogetud kiusamisele õpilaste, lapsevanemate ning kolleegide poolt.

2.2. Tulemused

2.2.1. Taustaküsimused

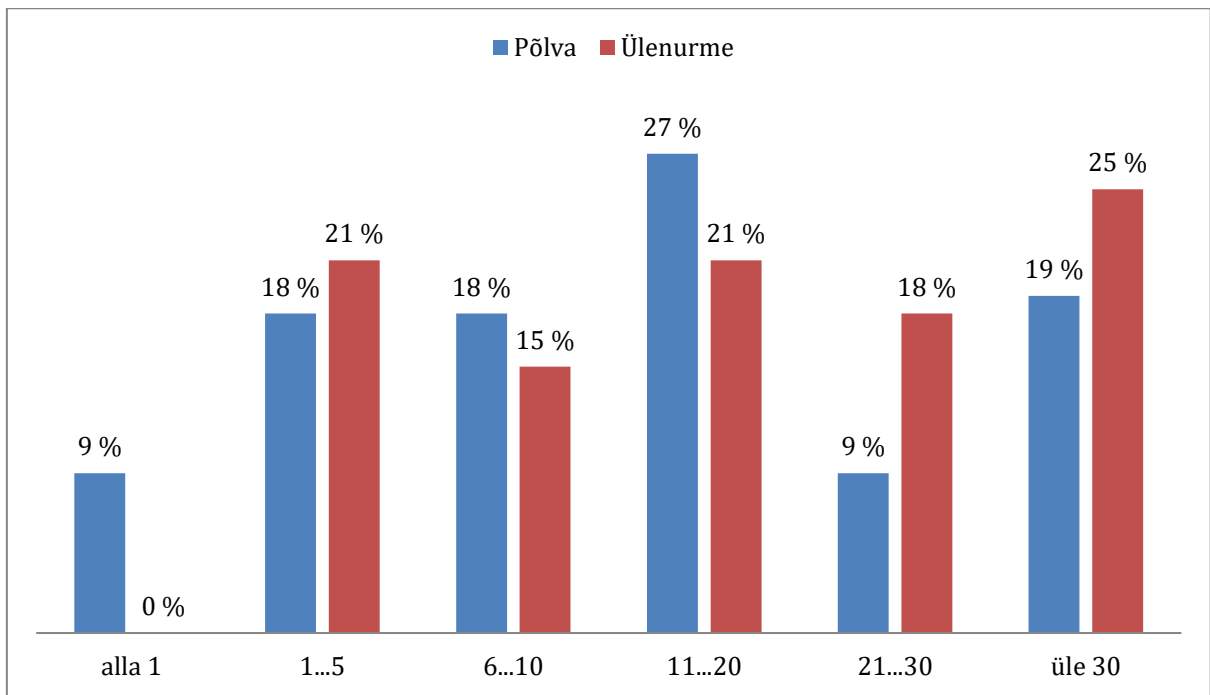
Vastajate hulgas oli kolmkümmend kaks (32) Ülenurme Gümnaasiumi ning üksteist (11) Põlva Gümnaasiumi õpetajat. Protsentjaotusele vastavalt osales uuringus 74% Ülenurmest ning 26% Põlvas töötavat pedagoogi.

Joonis 1. Küsitlusele vastanud õpetajate jaotus töökoha alusel (n = 43)

Aktiivsemad vastajad olid pikaajalise kogemusega pedagoogid, nii oli respondentidest üksteist (11) isikut töötanud õpetajana 31 aastat või kauemgi. Kümne (10) õpetaja tööstaaz jäi 21–30 aasta vahele. Erialase kogemusega 11–20 aastat oli kuus (6) vastajat ning kogemusega 6–10 aastat viis (5) vastajat. Õpetajaid, kelle kogemused on saanud 1–5 tööaasta vältel, oli kümme (10). Vastused andis ka üks (1) õpetaja, kelle senine töökogemus jäi alla ühe aasta.

Põlva Gümnaasiumist osales üks (1) väiksema kogemusega õpetaja, samas kui Ülenurme Gümnaasiumis oli suurem osakaal suurema kogemusega pedagoogidel – staažiga 21–30 aastat oli Ülenurmelt 18% vastajaid (Põlvast vaid 9%) ning staažiga üle 30 aasta 25% vastajaid (Põlvast vastavalt 19%).

Joonis 2. Küsitlusele vastanud õpetajate jaotus töökogemuse pikkuse alusel (n = 43)

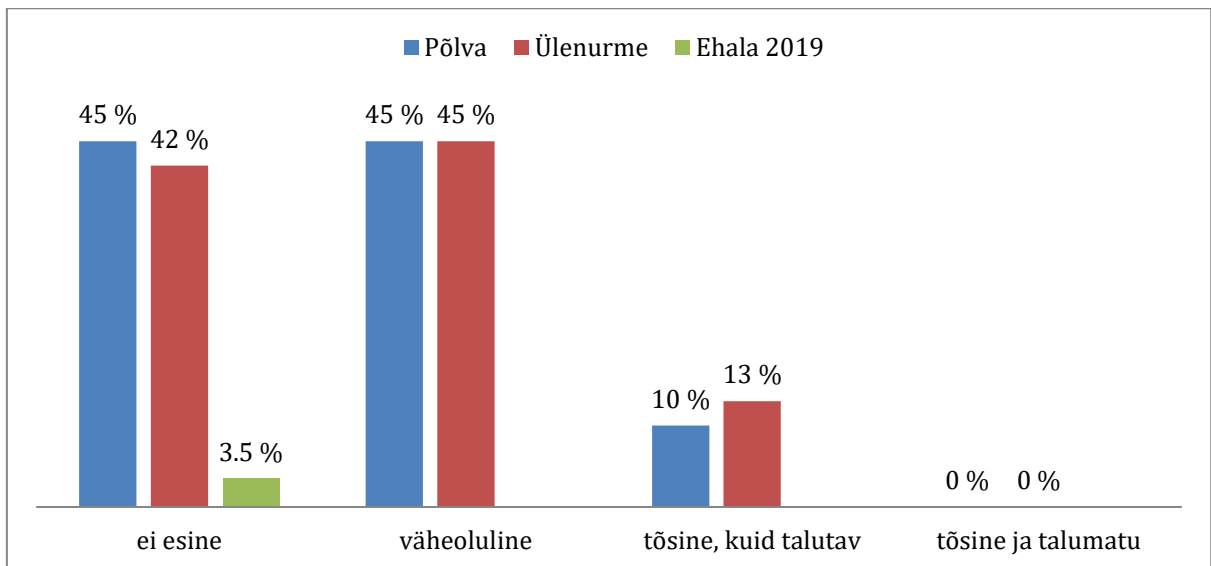
Küsitletud õpetajate hulgas moodustasid 60,5% naissoost pedagoogid (26 vastajat). Mehi oli vastajate seas 30,2% (13 vastajat). Oma sugu ei soovinud avaldada 9,3% respondentidest (4 vastajat).

Koolide lõikes vastajate soo osas olulisi erinevusi ei täheldatud. Esiletoomist väärrib vaid asjaolu, et Ülenurme Gümnaasiumi õpetajate seas oli neli (4) pedagoogi (12% respondentidest), kes ei soovinud oma sugu avaldada. Põlva Gümnaasiumi õpetajatest ei kasutanud keegi võimalust sugu käsitlevale küsimusele vastamisest loobuda.

2.2.2. Kogetud kiusamisjuhtumite hulk ja iseärasused

Kiusamist ei olnud oma töös üldse kogunud 46,5% õpetajatest (20 vastust). Väheoluliseks pidas probleemi 41,9% vastajatest (18 vastust) ning tõsiseks, kuid siiski väljakannatavaks 11,6% pedagoogidest (5 vastust). Küsitlusele vastanute seas ei leidnud kedagi, kes oleks hinnanud kiusamist tõsiseks ja ühtlasi talumatuks probleemiks. Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumide õpetajate vahel selle küsimuse vastuste osas erinevusi ei ilmnenu.

Autorid soovivad tuua esile võrdluse Martin Ehala 2018. aasta uurimusest ilmnenu tulemusega, mille järgi vaid 3,5% õpetajatest ei omanud kokkupuuteid kiusamisega. Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumides on vastav näitaja üle 40 protsendi, mis näitab töökollektiivides sallivust.

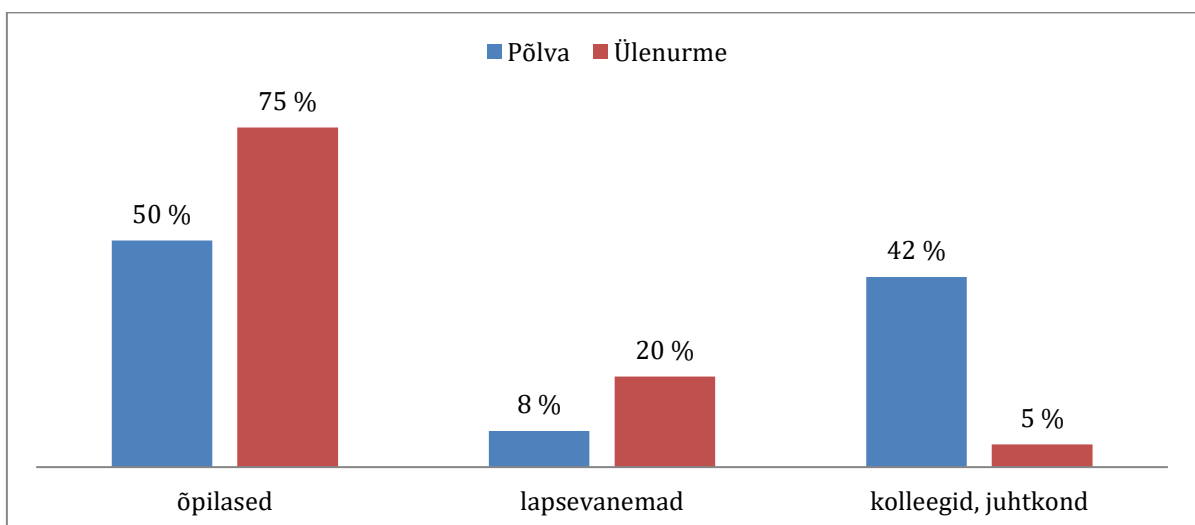
Joonis 3. Vastajate hinnang pedagoogide kiusamisele kui probleemile (n = 43)

Pedagooge, kes kinnitasid kiusamisega seonduva kogemuse olemasolu, oli 23. Viis õpetajat olid kogenud kiusamist nii õpilaste kui ka lapsevanemate poolt.

Kiusamisjuhtumitest 82% (19 vastust) oli kogenud kiusamist õpilaste poolt, 27% kiusamisjuhtudest (5 vastust) lapsevanemate poolt ning neljal juhul kolleegide poolt.

Kooliti ilmesid kõige suuremad erinevused kiusamisjuhtumite osas kolleegide ja koolijuhtide poolt. Nimelt oli Ülenurme Gümnaasiumist saadud vastuste kohaselt 42% respondentidest kogenud kolleegidevahelist kiusamist, Põlva Gümnaasiumis jäi vastav näitaja 5% juurde.

Ülejäänud võimalike kiusajate puhul on protsentjaotuste kohaselt nii õpilaste- kui ka lapsevanemapoolset kiusamist rohkem kogetud Põlva Gümnaasiumis.

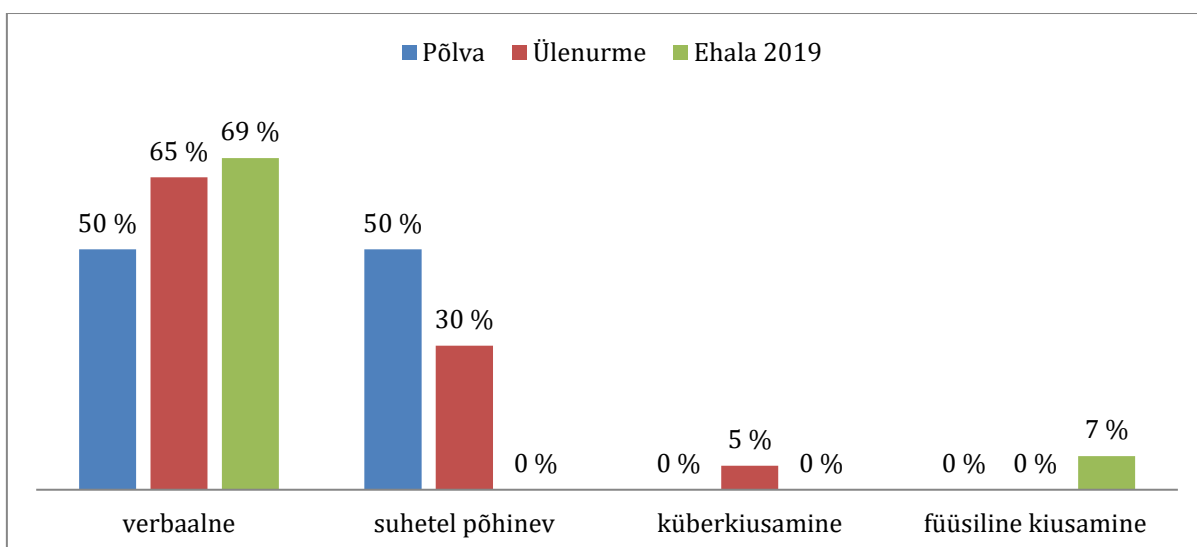
Joonis 4. Kogetud kiusamisjuhtumid kiusajate lõikes (n = 28)

2.2.3. Õpilastepoolne kiusamine

Õpilaste pedagoogide vastu suunatud kiusamisjuhtumid olid Põlva ja Ülenurme gümnaasiumides koondtulemusena 81% juhtumitest verbaalset laadi (17 vastust). Esines ka suhetega seotud kiusamist (ignoreerimist, kuulujuttude levitamist, kaebuste esitamist), mida märgiti 33% vastustes (7 õpetajat). Üks vastaja tõi esile kogemuse küberkiusamisega, mis valimi suurust arvestades tähendab 4,8% kiusamisjuhtumite koguarvust. Füüsilist vägivalda õpetajad õpilaste poolt kogenud ei olnud. Küsitlustulemustest joonistus välja, et mitmel juhul oli tegemist kombineeritud kiusamisega, kus verbaalne kius esines üheskoos küberkiusamise või suhetesse puudutava kiusamisega.

Uuritud koolide võrdlusest ei ilmne märkimisväärseid erinevusi. Ülenurme Gümnaasiumis on veidi sagedasem verbaalne kiusamine, Põlva Gümnaasiumis aga suhetel põhinev kius. Ülenurme õpetajad on kokku puutunud ka küberkiusamisega, mida Põlva õpetajad ankeedis ei nimetanud.

Võrreldes andmeid Martin Ehala uuringuga ilmneb, et kõikidest kiusamisjuhtumitest on vaieldamatult ka üle-eestiliselt levinuim verbaalne kiusamine, kuid üleriiklikult on vastajad toonud välja ka füüsilisi konflikte õpilaste ja õpetajate vahel. Ülenurmel ja Põlvas ei ole pedagoogide vastu suunatud kiusamine võtnud füüsilist vormi.

Joonis 5. Õpilastepoolse õpetajate vastu suunatud kiusamise liigid (n = 21)

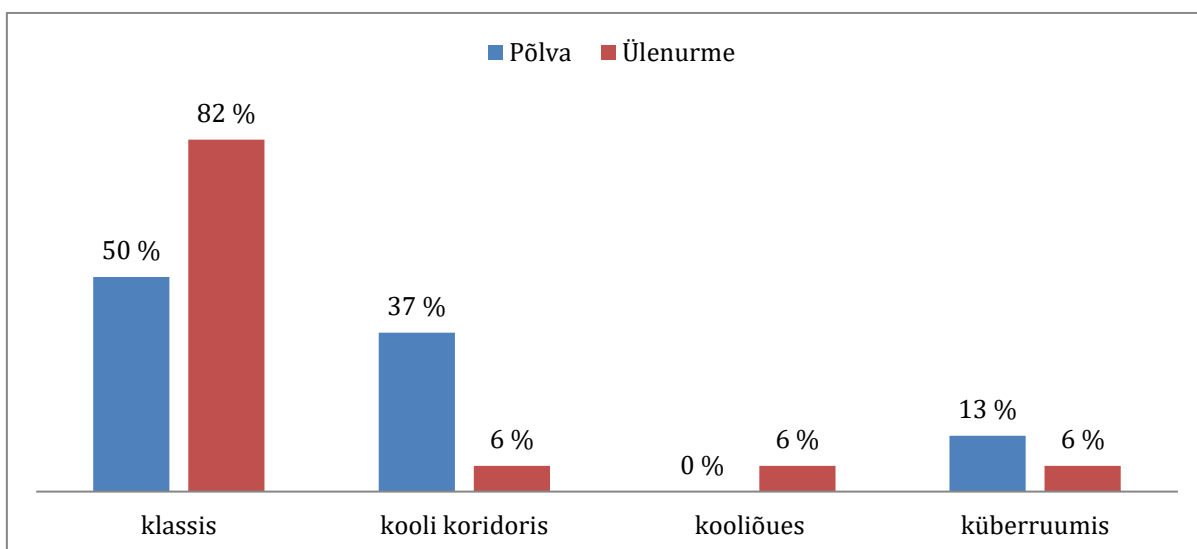
Õpilastepoolse verbaalse kiusamise sagedus ei osutunud suureks – kokku vastas asjakohasele küsimusele 23 õpetajat, kellest 65,2% (15 vastajat) koges õpilaste poolt verbaalset kiusamist ühel korral poolaastas või veelgi harvem, 30,4% (7 vastajat) pidid taluma õpilaste verbaalset kiusu ühel korral trimestris või õppeperioodis. Vastuse andis ka kaks õpetajat, kes kinnitasid, et nemad pole verbaalset kiusamist kogenud.

Uuringust ilmnes, et ka teised kiusamise liigid esinevad suhteliselt harva. Kolm respondenti märkisid, et on muuliigilist kiusamist tajunud ühel korral poolaastas või harvem.

Erinevusi Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumides verbaalse kiusamise sageduse osas küsitlustulemustest ei ilmnenud. Väga valdav osa respondente koges õpilaste poolt verbaalset kiusu ligikaudu ühel korral poolaasta vältel. Teisi kiusamisliike esines veelgi harvemini.

Koondtulemusena Ülenurme ja Põlva gümnaasiumides leidis õpetajate verbaalne kiusamine õpilaste poolt 78% juhtudest aset klassiruumis (st tunni ajal) (18 vastust) ja 21% juhtumitest koolimaja koridoris (5 vastust). Internetis oli verbaalset kiusamist kogunud üks õpetaja. Verbaalset kiusamist esines ka kooliõuel.

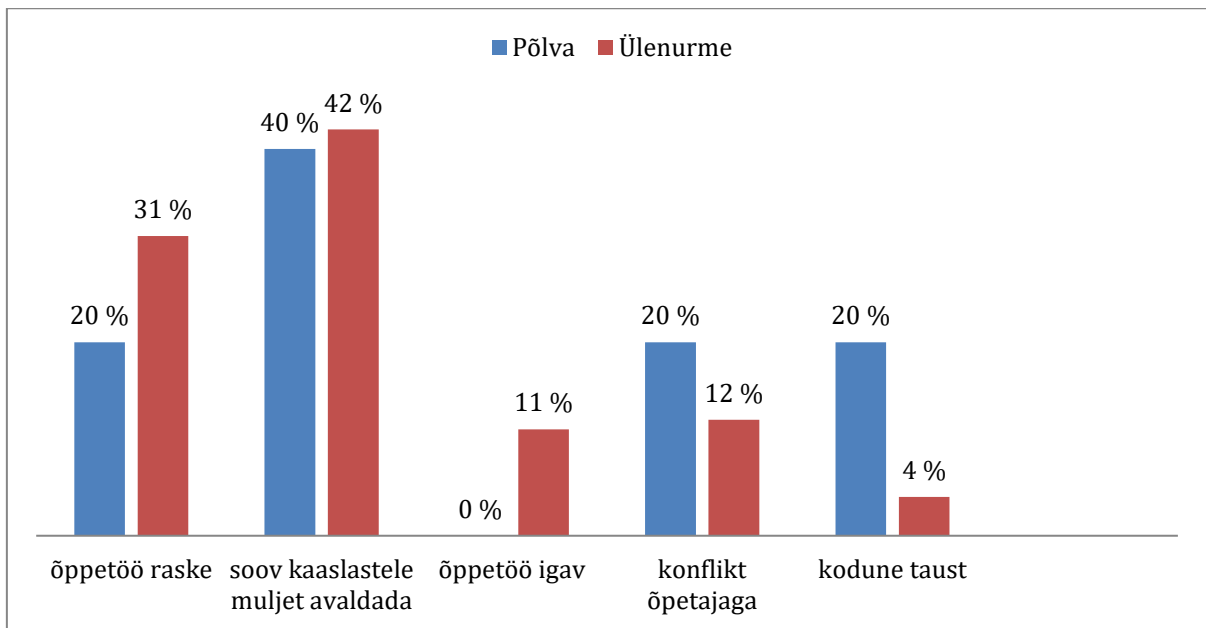
Kooliti ilmnes, et kuigi mõlemas koolis leidis valdav osa kiusamisjuhtumistest aset klassiruumides, tuli Põlva Gümnaasiumis sagedamini ette õpetaja verbaalset kiusamist koolimaja koridorides (Põlva Gümnaasiumi 37% vs Ülenurme Gümnaasiumi 6%).

Joonis 6. Õpilastepoolse verbaalse kiusamise toimumiskoht (n = 25)

Verbaalse kiusamise põhjuseks pidasid õpetajad 70% ulatuses kiusaja soovi olla kaasõpilaste silmis „lahe“ (17 vastust). Mitu vastajat pidas põhjuseks ka liiga rasket (9 vastajat) või igavat (8 vastajat) õppetööd. Varasemaid isiklikke konflikte ning vastastikust antipaatiat nimetasid õpilastepoolse kiusamise põhjusena seitse õpetajat ning üleüldse distsipliini puudumist kaks õpetajat.

Koolidevaheliste erinevustena tõusid esile Ülenurme Gümnaasiumi õpetajate arvamus, mille kohaselt kiusamise põhjuseks on igavus (Ülenurme 11% vs Põlva 0%) ning Põlva õpetajate seas suhteliselt levinud õpilaste koduse olukorra süüdistamine (Ülenurme 4% vs Põlva 20%).

Joonis 7. Õpilastepoolse kiusamise põhjused (n = 31)

Õpetajad pidasid neid verbaalselt kiusavateks õpilasteks eeskätt nn „raskeid lapsi“ ja õpiraskustega õpilasi (vastavalt 10 ja 7 juhul). „Raskete lastena“ käsitles uuring aktiivsuse ja tähelepanuhäirega ning sotsiaalselt ebakindlatest perekondadest pärinevaid lapsi. Õpiraskuste määratlus oli seotud kitsalt õpilase õppeedukusega.

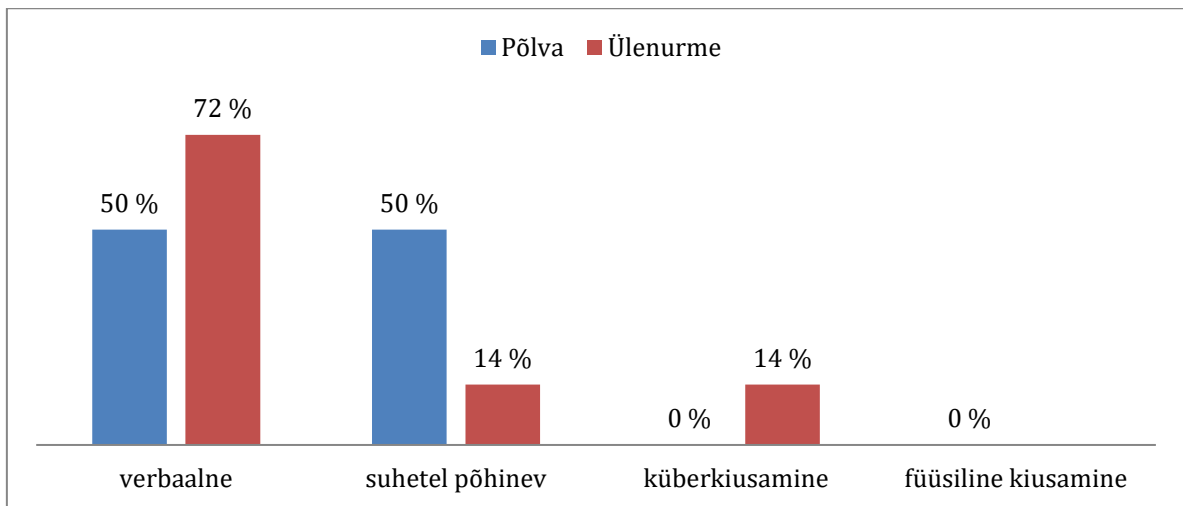
Märkimisväärseid erinevusi Ülenurme ja Põlva gümnaasiumide vahel esile ei tulnud.

2.2.4. Lapsevanemapoolne kiusamine

Lapsevanemapoolset kiusamist oli uuritavates koolides kokku kogenud üheksa (9) õpetajat. Esinenud oli kombineeritud kiusamisjuhtumeid, mistõttu kiusamisjuhtumeid nimetati küsitlusele antud vastustes 11 korral. Nendest 66,7% juhtudest (6 juhtumit) oli tegemist verbaalse kiusamisega, neljal (4) juhul suhetega seotud kiusamisega (ignoreerimine, kuulujuttude levitamine, kaebuste esitamine) ja ühel (1) juhul küberkiusamisega.

Ülenurme ja Põlva gümnaasiumide võrdluses ilmnas, et küberkiusamist tõi esile üksnes Ülenurmel töötav vastaja. Suhtel põhinev kiusamine osutus sagedasemaks Põlva Gümnaasiumis (Ülenurme 14% vs Põlva 50%).

Joonis 8. Lapsevanemapoolse õpetajate vastu suunatud kiisamise liigid (n = 9)

Lapsevanemapoolset verbaalset vägivalda tuleb ette ühel korral poolaastas või veelgi harvemini. Füüsilist vägivalda lapsevanemate poolt ei olnud respondendid kogenud ning muid kiisamisliike esines samuti suhteliselt harva (kord või vähem poolaastas – 1 vastus, kord trimestris või õppeperioodil – 1 vastus).

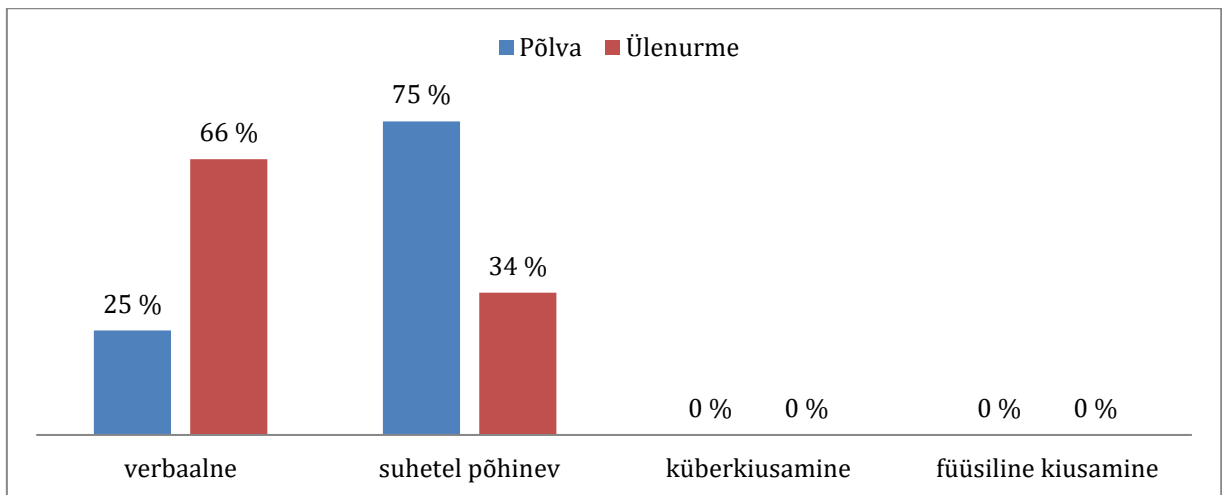
Autorite läbiviidud uuring ei toonud esile erinevusi lapsevanemapoolse kiisamise sageduse osas.

Lapsevanemad käituvad õpetajate suhtes vaenulikult suhteliselt harva. Uurimuses ilmses erinevus vanematest lähtuva kiisamise toimumiskoha osas. Ülenurme Gümnaasiumi õpetajad tõid esile kolm (3) kiisamisjuhtu, mis kõik jäid koolimaja seinte vahele. Põlva Gümnaasiumis nimetati samuti kolme (3) juhtumit, millistest aga mitte ükski ei leidnud aset koolimajas.

2.2.5. Kolleegidepoolne kiisamine

Kolleegid on uuritavate koolide õpetajaid verbaalselt kiisanud 6 juhul ning siingi esineb kombineeritud kiisamist, kus verbaalne solvamine liitub suhetega seonduva kiisamisega (ignoreerimine, kuulujuttude levitamine, kaebuste esitamine). Kombineeritud kiisu on esinenud 50% juhtumitest (3 vastust).

Kiisamine on kooliti erinev. Ülenurme Gümnaasiumis jääb kolleegidevaheline kiis enamasti verbaalsele tasandile (Ülenurme 66% vs Põlva 25%). Põlva Gümnaasiumis leiab valdav osa õpetajatevahelisi kiisamisjuhtumeid aset suhete tasandil (Ülenurme 34% vs Põlva 75%).

Joonis 9. Kolleegidepoolsed õpetajate vastu kasutatud kiisamise liigid (n = 6)

Kolleegidevahelist verbaalset kiisamist esineb harva, kord või harvem poolaastas (4 vastajat), muuliigilist kiisamist samuti kord või harvem poolaastas (1 vastaja). Füüsilist vägivalda õpetajad omavaheliste suhete korraldamise juures ei ole kasutanud.

2.3. Arutlus

Kvantitatiivse suundumusega uurimustes on valim ette kindlaksmääratud populatsiooni väiksemaks hulgaks taandamise tulem. Kvalitatiivsete uurimuste korral on valim populatsiooni tunnuste järk-järguliste otsimise ja ühendamise tulem, kusjuures populatsioon pole ette määratud. Seetõttu võib kvalitatiivses uuringus usaldusväärseid järeldusi teha ka väiksema respondentide arvu korral (Õunapuu, 2014 lk 150–151).

Uurimistöo Ülenurme ning Põlva gümnaasiumide õpetajate kogetud kiisamisjuhtumiste kohta põhineb ankeetküsitlusel, mille täitis 43 pedagoogi. Internetis kättesaadavate kodulehekülgede andmetel töötas Ülenurme Gümnaasiumis 1. septembril 2020 aastal ca 70 õpetajat ja Põlva Gümnaasiumis veidi üle 20 õpetaja. Esitatud arvudest tulenevalt avaldas oma arvamust kiisamisjuhtumite osas alla poole kõikidest valimisse kuuluvatest pedagoogidest.

Piiratud osavõtu tõttu ei saa uurimustöö valimit pidada esinduslikuks ning tulemusi ammendavateks. Siiski usuvad autorid, et uurimustöö annab pildi kahes koolis õpetajate vastu suunatud kiisamisest.

Uurimustöö hüpoteesis eeldasid autorid, et uuritavates gümnaasiumides kogevad õpetajad kiisamist harva, kiisamine esineb peamiselt õpilaste ning lapsevanemate poolt, väljendudes verbaalses kiisamises. Läbiviidud küsitluses uuriti õpetajatele suunatud kiisamise levikut erinevate kiisamisliikide lõikes, õpetajate hinnanguid

õpetajakarjääri jooksul kogetud kiusamisele (tõsidus, kiusamise liigid, kiusajaid iseloomustavad jooned ja tunnused) ning kiusamise võimalikke põhjusi.

Töö teoreetilises osas viidatud uuringutele toetudes esineb õpetajate kiusamist Eesti koolides oluliselt vähem kui paljudes teistes riikides. Austraalias on 99% õpetajatest kokku puutunud mõne ohvrikäitumise liigiga (Riley, Duncan, & Edwards, 2011, viidatud Kõiv, 2017, lk 133), Ameerika Ühendriikides on sama näitaja 80% ning Ühendkuningriigis ligikaudu 50% õpetajatest.

Eestis varem läbiviidud uuringud näitavad kiusamise leviku dünaamikat läbi aja. Varaseimaks uuringuks on Kristi Kõivu 2003. aasta uurimistö, mille tulemustest ilmnes et alla 20% õpetajatest on kogenud õpilastepoolset verbaalset kiusamist karjumise, solvangute ja põhjendamata nõudmist esitamist kujul. Samuti olid õpetajad kogenud halvustavate hüüdnimede omistamist ja kuulujuttude levitamist õpetajate kohta. Füüsilist rünnet õpetajate vastu ei olnud toona õpilaste poolt esinenud. (Kõiv, 2006, lk 32–36). Kordusuuring, mis viidi läbi 2013. aastal, näitas verbaalse kiusamise leviku suurenemist. Endiselt oli peamiseks kiusamise liigiks verbaalne kiusamine, mida oli kogenud 21% pedagoogidest. Verbaalsele vägivallale oli lisandunud õpetaja suhtes sotsiaalse isolatsiooni organiseerimine ja füüsilised rünnakud, mida mainisid vastavalt 2–4% vastajatest (Kõiv, 2015, lk 126–133). Martin Ehala poolt 2018 aastal läbiviidud uurimuse kohaselt oli kiusamist kogenud õpetajate hulk tõusnud 68% juurde (Ehala, 2019).

Uurimus Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumi õpetajate kiusamise kohta ei sobitu kiusamise leviku osas eelkirjeldatud mustrisse. Vaadeldud koolides esineb õpetajate lastepoolset kiusamist riigi keskmisest väiksemas ulatuses (kiusamist on kogenud 20% õpetajatest ning seda ligikaudselt ühel korral semestri vältel). Üleriiklike uuringutega sarnaselt on ka Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumis levinuimaks kiusamisliigiks õpetajate verbaalne kiusamine. Lapsevanema- ja kolleegidepoolset kiusamist esineb Ülenurmel ning Põlvas marginaalses ulatuses.

Kiusamise leviku osas uuritud koolide vahel suuri erinevusi ei tuvastatud. Erinevusi ei tundu tekitavat isegi koolide põhimõtteliselt erinev ülesehitus ja õpilaste erinev profiil – Ülenurme Gümnaasium on täistsüklikool, kus küsimustele vastasid erinevates kooliastmetes töötavad pedagoogid, kuid Põlva Gümnaasiumi näol on tegemist riigigümnaasiumiga, kus õpivad üksnes kolme viimase klassi õpilased.

Võinuks eeldada, et Põlva Gümnaasiumis on õpilaste õpihuvi ning koostöövalmidus eeldatavasti kõrgem ja pedagoogide halvustamist esineb harvemini. Uuringutulemustest seesugust järeldust teha ei ole võimalik.

Uurimustöö tuvastas, et Ülenurme ning Põlva Gümnaasiumide õpetajad peavad kiusamist vähetõsiseks ning väljakannatatavaks probleemiks. Autorid usuvad, et oluline

erinevus Eesti ning muu maailma uuringutulemustes ongi tingitud pedagoogide poolt olukorrale omistatud hinnangutest. Eesti õpetajad ei käsitle kiusamisena mitmesuguseid koolielus eettulevaid situatsioone, mida mujal peetakse probleemseteks.

Tikk (2017) leiab, et korrarikumistest ja normide eiramisest suhetes õpetajaga, saab kiusamine siis, kui õpilased tahtlikult panevad proovile õpetajate autoriteedi, et õpetaja võimu vähendada. Autorid usuvad, et erinevate uurimuste, s.h. käesoleva töö raames läbiviidud küsitluse tulemused näitavad siinsete õpetajate oskust eristada õpilaste tunnitööd häirivat ja segavat käitumist tahtlikust kiusamisest.

KOKKUVÕTE

Uurimistööd alustades seadsid autorid eesmärgi selgitada välja õpetajatele suunatud kiusamise liigid, leviku ulatuse ja õpetajate suhtumise töökeskkonda Ülenurme Gümnaasiumis ning Põlva Gümnaasiumis. Ülenurme Gümnaasiumi õpilastena uskusid autorid, et uuritavates gümnaasiumides esineb kiusamist harva ning see toimub peamiselt õpilaste ning lapsevanemate poolt, väljendudes verbaalses kiusamises. Uurimustöös püstitati järgmised uurimisküsimused.

- Kui levinud on õpetajatele suunatud kiusamine erinevate kiusamisliikide lõikes?
- Millised on kiusamist kogunud õpetajate hinnangud õpetajakarjääri jooksul kogetud kiusamisele (tõsidus, kiusamise liigid, kiusajaid iseloomustavad jooned ja tunnused)?
- Millised on erinevused Ülenurme ja Põlva gümnaasiumide vahel?

Küsitlusele vastas 44 õpetajat, mis moodustab pisut alla 50% kahe haridusasutuse õpetajate üldarvust. Õpetajad tõid välja, et õpilaste poolt on esinenud verbaalset kiusamist, kuid see pole uuritavates koolides tõsiseks probleemiks. Õpetaja puutub verbaalse kiusuga kokku 1–2 korda õppeaastas. Füüsilist vägivalda ei ole Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumide õpetajate suhtes rakendatud.

Lapsevanemad on kiuslikud harvem kui õpilased, ka nendepoolne kiusamine väljendub eeskätt verbaalselt. Üksikjuhtumitel on vanemad esitanud õpetajate peale kaebusi ebarealistlike nõudmistega.

Kolleegide läbisaamine on valdavalt hea. Kiusamisena võivad kvalifitseeruda üksikud sõnalised ning suhtlusprobleemid.

Uurimistöös püstitatud hüpoteesid leidsid kinnituse õpetajate ankeetküsitluses antud vastuste kaudu. Töö autorid sõandavad väita, et pedagoogide kiusamine Ülenurme Gümnaasiumis ning Põlva Gümnaasiumis ei ole tõsine probleem ning mitte ükski õpetaja ei pea olukorda väljakannatamatult halvaks. Kiusamisprobleemi esinemine üksikjuhtumite tasandil sai siiski kinnituse, mistõttu on asjakohane kordusuuringu läbiviimine mõne aasta möödudes. Kahe gümnaasiumi võrdluses ei tule esile põhimõtteliselt erinevaid mustreid. Detailides esinevad erinevused ei anna alust põhjanevateks järeldusteks. Võrreldes Ülenurme ja Põlva gümnaasiumide õpetajate vastuseid üleriigiliselt Martin Ehala ankeetidele antud vastustega, selgub, et uuritud koolides on pedagoogide vastu suunatud kiusamisjuhtumeid keskmisest vähem ning need esinevad vastavalt harvemini.

Autorid usuvad, et nende töö omab praktilist väärtust kooli igapäevatoos kiusamise äratundmisel ning vähendamisel. Samuti on siinse uurimustööga kogutud andmeid võimalik tulevikus kasutada, et võrrelda õpetajatele suunatud kiusamise leviku suurenemist või vähenemist konkreetsetes koolides pikema ajaperioodi vältel.

SUMMARY

The aim of the research was to analyze the working environment of teachers in Ülenurme and Põlva schools. The research identified the following research questions:

- How widespread is bullying against teachers by different types of bullying?
- What are the teachers' experiences of bullying during their teaching careers (severity, types of bullying, traits and characteristics of bullies)?
- What are the differences between Ülenurme and Põlva gymnasiums?

The teaching activities leads to close contacts with students, parents and colleagues. Bullying often may occur in these relationships. The researchers conducted an online survey among teachers of Ülenurme and Põlva Gymnasiums. 44 teachers responded to the survey, which is about 1/2 of the total number of teachers in the studied schools. The authors of the research are on the opinion that the collected data is sufficient to prove the low prevalence of bullying in Ülenurme and Põlva schools.

It turned out that bullying of teachers is not a serious problem in Ülenurme and Põlva. There are isolated cases that the teacher encounters 1-2 times a year. It is usually a verbal quarrel in which a student or parent shouts or insults a teacher. In the schools studied, teachers have not been the victim of a physical attack and there is no cyberbullying.

The theoretical part of the work showed that in many countries, bullying of teachers is much more widespread and affects the mental health of teachers.

The authors believe that their work has practical value in recognizing and reducing bullying in everyday school work.

KASUTATUD KIRJANDUS

Ayres, Katrina 2018. When Students Bully Teachers. *Can Teachers Even Be Bullied?* [veebimaterjal]. Kättesaadav: <http://awesometeachernation.com/students-bully-teachers/>. (16.04.2019).

Byers, Emily 2012. Evaluation of the impact that teacher targeted bullying has on individual safety perceptions and stress. MSA dissertation, University of Canterbury. [veebimaterjal]. Kättesaadav: <https://core.ac.uk/download/pdf/35468467.pdf>. (20.05.2019).

Eesti Vabariigi Põhiseadus - RT 1992, 26, 349. [veebimaterjal]. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/633949?leiaKehtiv>. (20.05.2019).

Ehala, Martin 2019. Väärkohtlemine on ületamas õpetajate taluvuse piire. *Postimees* 22.01.2019.

Kuidas analüüsida kvantitatiivseid andmeid. Tartu Ülikool. [veebimaterjal]. Kättesaadav: <http://samm.ut.ee/kuidas-analyysida-quantitatiivseid-andmeid>. (20.10.2019).

Kõiv, Kristi 2006. Kiusamiskäitumisemitu tahku: õpilastevaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu: OÜ Vali Press.

Kõiv, Kristi 2015. Changes Over a Ten-year Interval in the Prevalence of Teacher Targeted Bullying. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 171, lk 126–133.

Kõiv, Kristi 2017. Õpetaja ja sotsiaalpedagoog kui kiusamise ohvrid. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(2), lk 133–154.

Olweus, Dan 1997. Bully / victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 12 lk 495–510. [veebimaterjal]. Kättesaadav: https://www.researchgate.net/profile/Dan_Olweus/publication/225364136_Bullyvictim_problems_in_school_Facts_and_intervention/links/58527c4708ae7d33e01a82ea/Bully-victim-problems-in-school-Facts-and-intervention.pdf. (20.05.2019).

Olweus, Dan 2013. School bullying: Development and some important challenges. *Annual review of clinical psychology*, 9, lk 751-780. [veebimaterjal] Kättesaadav: https://www.researchgate.net/profile/Dan_Olweus/publication/234087483_School_Bullying_Development_and_Some_Important_Challenges/links/56b89a3b08ae44bb330d3426/School-Bullying-Development-and-Some-Important-Challenges.pdf. (20.05.2019).

Parts, Pille-Riin 2016. Õpilastevahelise kiusamise kirjeldus õpetajate hinnangul. Bakalaureusetöö, Tartu: Tartu Ülikool.

Pärismaa, Sirje 2017. Läbipõlemine algab hiilivalt. *Õpetajate Leht* 24.11.2017.

Riley, Dan, Duncan, Deidre, & Edwards, John 2011. Staff bullying in Australian schools. *Journal of Educational Administration*, 49(1). [veebimaterjal]. Kättesaadav: <https://doi.org/10.1108/09578231111102036>. (20.05.2019).

Terry, A. A. 1998. Teachers as targets of bullying by their pupils: A study to investigate incidence. *British Journal of Educational Psychology*, 68, 255–268.

Tiks, Sirje 2017. Õpetajate kiusamine õpilaste poolt põhikoolide õpetajate näitel. Magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool.

Õunapuu, Lembit 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool.

LISA 1

KÜSITLUSANKEET KOGEMUSTEST

PEDAGOOGIDE VASTU SUUNATUD KOOLIKIUSAMISEST

PÕLVA GÜMNAASIUMIS NING ÜLENURME GÜMNAASIUMIS

Tere!

Meie oleme Ülenurme Gümnaasiumi 10.a. klassi õpilased Gerda Torim ja Laura Hipponen. Gümnaasiumiastmes kohustusliku uurimustööna otsustasime uurida Ülenurme ja Põlva Gümnaasiumi õpetajate kogemusi pedagoogidele osaks saava kiusamisega.

Meie uurimustöö arendab edasi Martin Ehala ning Sandra Tiku teadustöodes käsitletud teemat, analüüsides kiusamist kahe Lõuna-Eesti gümnaasiumi näitel.

Küsimustik on jagatud viide blokki. Ankeedi koostamisel on osaliselt kasutatud varasemates uurimustes esinenud küsimusi, kuid on lisatud ka autorite endi seisukohalt huvipakkuvaid ning vajalikke päringuid.

Loodame, et leiate aega meie küsimustikku täita.

Aitäh!

I OSA. ÜLDISED KÜSIMUSED

1. Kas olete Põlva või Ülenurme Gümnaasiumi õpetaja?

- Põlva Gümnaasiumi õpetaja
- Ülenurme Gümnaasiumi õpetaja

2. Mitu aastat Te olete töötanud õpetajana?

- <1
- 1-5
- 6-10
- 11-20
- 21-30
- 31+

3. Milline on Teie sugu?

- Mees
- Naine
- Ei soovi öelda

4. Kuidas Te tajute õpilastepoolset kiusamist?

- Probleemi ei esine
- Vähetõsine probleem
- Tõsine, kuid siiski väljakannatav probleem
- Tõsine ja väljakannatamatu probleem

5. Kelle poolt olete õpetajana tajunud kiusamist?

- Õpilaste
- Lapsevanemate
- Kolleegide

II OSA. KIUSAMINE ÕPILASTE POOLT

6. Kui olete tajunud kiusamist õpilaste poolt, siis milline on see olnud? Oli see...

- Verbaalne kiusamine
- Füüsiline kiusamine
- Suhetega seotud (ignoreerimine, kuulujuttude levitamine, õpetaja kohta kaebuste esitamine vms)
- Küberkiusamine

7. Kui sageli kogete verbaalset vägivalda õpilaste poolt?

- Pole verbaalset vägivalda kogunud
- Kogunud korra poolaastas või harvem
- Kogunud korra perioodis/trimestris või sagedamini

8. Kui sageli kogete füüsilist vägivalda õpilaste poolt?

- Pole füüsilist vägivalda kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

9. Kui sageli kogete muuliigilist kiusamist õpilaste poolt?

- Pole muuliigilist kiusamist kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

10. Kui õpilastepoolne kiusamine leiab aset peamiselt väljaspool õppetundi, siis kus see toimub?

- Koridoris
  - Kooliõuel
  - Sööklas
  - Muus kohas (kus?)
-

11. Mis on Teie arvates põhjuseks, miks õpilased õpetajaid kiusavad?

- Õppetöö on neile liiga raske
  - Õppetöö on neile liiga kerge
  - Õppetöö on neile liiga igav
  - Te ei meeldi neile või nad ei saa Teiega läbi
  - Et kaaslastele muljet avaldada – tundi segada on „lahe“.
  - Õpilased käituvad nii, kui te esitate neile õppetööga seoses suuri nõudmisi.
  - Õpilaste kodune taust on selline, kus ei hinnata haridust.
  - Koolis puudub tõhus distsipliin.
  - Muu põhjus (mis?)
-

12. Mis iseloomustab/iseloomustas neid õpilasi, kes Teid kiusasid?

- Raske öelda, sest Te ei õpeta neid
  - Kiusajad ongi nn „rasked õpilased“
  - Kiusajad on õpiraskustega lapsed
  - Muu (mis?)
-

III OSA KIUSAMINE LAPSEVANEMATE POOLT

13. Kui olete tajunud kiusamist lapsevanemate poolt, siis milline on see olnud? Oli see...

- Verbaalne kiusamine
- Füüsiline kiusamine
- Suhetega seotud (ignoreerimine, kuulujuttude levitamine, õpetaja kohta kaebuste esitamine vms)
- Küberkiusamine

14. Kui sageli kogete verbaalset vägivalda lapsevanemate poolt?

- Pole verbaalset vägivalda kogunud
- Kogunud korra poolaastas või harvem
- Kogunud korra perioodis/trimestris või sagedamini

15. Kui sageli kogete füüsilist vägivalda lapsevanemate poolt?

- Pole füüsilist vägivalda kogunud
- Kogunud korra poolaastas või harvem
- Kogunud korra perioodis/trimestris või sagedamini

16. Kui sageli kogete muuliigilist kiusamist lapsevanemate poolt?

- Pole muuliigilist kiusamist kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

17. Kas lapsevanemate-poolne kiusamine leiab aset peamiselt ...

Koolis

- Jah
- Ei

Väljaspool kooli

- Jah
- Ei

IV OSA. KIUSAMINE KOLLEEGIDE POOLT

18. Kui olete tajunud kiusamist kolleegide poolt, siis milline on see olnud? Oli see...

- Verbaalne kiusamine
- Füüsiline kiusamine
- Suhetega seotud (ignoreerimine, kuulujuttude levitamine, kaebuste esitamine vms)
- Küberkiusamine

19. Kui sageli kogete verbaalset vägivalda kolleegide poolt?

- Pole verbaalset vägivalda kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

20. Kui sageli kogete füüsilist vägivalda kolleegide poolt?

- Pole füüsilist vägivalda kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

21. Kui sageli kogete muuliigilist kiusamist kolleegide poolt?

- Pole muuliigilist kiusamist kogenud
- Kogenud korra poolaastas või harvem
- Kogenud korra perioodis/trimestris või sagedamini

22. Kas töökaaslaste-poolne kiusamine leiab aset peamiselt ...

Koolis

- Jah
- Ei

Väljaspool kooli

- Jah
- Ei

Suur tänu koostöö ja avameelsete vastuste eest, mis aitavad kaasa kiusamise kui koolikeskkonna tõsiseima probleemi olemuse paremaks mõistmiseks ja analüüsimiseks.

Palun asetage küsimustik ümbrikusse. Isikuandmeid palume ankeedile või ümbrikule mitte märkida!

Täname!

Gerda Torim ja Laura Hipponen